

TEMURIYLAR RENESSANSI

TerDPI pedagogika yo'nalishi 1-kurs talabasi

Ergasheva Dilafruz Yusufali qizi

+998917336898

edilafruz85@gmail.com

Annotatsiya. Temuriylar renessansi XIV asr oxiri – XVI asr boshlarida Markaziy Osiyo va Xurosonda gullab-yashnagan madaniy, ilmiy va badiiy yuksalish davrini anglatadi. Bu davr Amir Temur asos solgan va uning avlodlari davom ettirgan davlatda ilm-fan, san'at, adabiyot, me'morchilik va falsafada misli ko'rilmagan taraqqiyotga guvoh bo'ldi. Samarqand va Hirot kabi shaharlar jahon sivilizatsiyasining yirik markazlariga aylandi, ko'plab buyuk allomalar va ijodkorlar yetishib chiqdi. Ushbu maqola Temuriylar renessansining asosiy xususiyatlari, uning mintaq va jahon madaniyatiga ta'sirini atroflicha tahlil qiladi.

Kalit so'zlar: Temuriylar Renessansi, Markaziy Osiyo, Madaniyat, Ilm-fan, San'at, Adabiyot, Me'morchilik, Samarqand

Abstract. The Timurid Renaissance refers to a period of significant cultural, scientific, and artistic flourishing in Central Asia and Khorasan from the late 14th to the early 16th centuries. This era witnessed unprecedented advancements in science, art, literature, architecture, and philosophy under the state founded by Amir Temur and continued by his descendants. Cities like Samarkand and Herat emerged as major centers of world civilization, producing numerous great scholars and creators. This article provides a comprehensive analysis of the key characteristics of the Timurid Renaissance and its profound impact on regional and global culture.

Keywords: Timurid Renaissance, Central Asia, Culture, Science, Art, Literature, Architecture, Samarkand

Аннотация. Эпоха Тимуридского Ренессанса охватывает период значительного культурного, научного и художественного расцвета в Центральной Азии и Хорасане с конца XIV по начало XVI века. Этот период стал свидетелем беспрецедентного прогресса в науке, искусстве, литературе, архитектуре и философии под эгидой государства, основанного Амиром Темуром и продолженного его потомками. Такие города, как Самарканд и Герат, превратились в крупные центры мировой цивилизации, дав миру множество выдающихся ученых и творцов. Данная статья предлагает всесторонний анализ ключевых особенностей Тимуридского Ренессанса и его глубокого влияния на региональную и мировую культуру.

Ключевые слова: Тимуридский Ренессанс, Центральная Азия, Культура, Наука, Искусство, Литература, Архитектура, Самарканд

Kirish

Temuriylar Renessansi atamasi XIV asr oxiridan XVI asr boshlarigacha Markaziy Osiyo va Fors hududlarida Temuriylar sulolasi hukmronligi ostida san'at va fanlarning sezilarli darajada qayta tiklanishini anglatadi [1]. Mo'g'ullar istilosidan so'ng Islom oltin davrining tanazzulga yuz tutishi ortidan yuzaga kelgan ushbu davr, ayniqsa XV asrda o'zining cho'qqisiga chiqdi va Yevropa Renessansidan oldinroq boshlangan madaniy yuksalish sifatida e'tirof etiladi [2]. Fors-Islom g'oyalariga asoslangan holda, bu davr Samarqandning qayta qurilishi, Amir Temurning "Temur shaxmati" ixtirosi, shuningdek, Shohruh Mirzo va Gavharshodbegim kabi hukmdorlar homiyligida Hirotning Florensiya bilan raqobatlasha oladigan darajada gullab-yashnashi bilan ajralib turadi [1].

Ushbu "ikkinchi Renessans" davrida Mirzo Ulug'bek kabi buyuk astronom va matematiklar yetishib chiqdi, uning Samarqand rasadxonasi va "Zij-i Ko'ragoniy"

asari jahon ilm-faniga ulkan hissa qo'shdi [1]. Me'morchilikda Bibi-Xonim masjidi, madrasalar va kutubxonalar kabi ulkan loyihalar amalga oshirilib, turkuaz va ko'k rangli murakkab koshinlar bilan bezatilgan inshootlar Islom san'atining cho'qqisi bo'ldi [2]. Hirot va Samarqand ilmiy va badiiy hayotning muhim markazlariga aylandi, bu esa keyinchalik Usmonlilar va Safaviylar kabi Islom imperiyalariga chuqur ta'sir ko'rsatdi [2].

Bugungi kunda Amir Temur shaxsi va Temuriylar davri O'zbekistonda milliy davlatchilik va madaniy yuksalish ramzi sifatida qadrlanadi [3]. Prezident Shavkat Mirziyoyevning "Adolat davlatning asosi" tamoyili Temur merosining zamonaviy ahamiyatini ta'kidlaydi. 2021-yilda Amir Temurning 685 yilligiga bag'ishlangan xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya uning "ikkinchi Renessans bunyodkori" sifatidagi rolini o'rganishga bag'ishlandi, chunki O'zbekiston "Uchinchi Renessans" sari intilmoqda [3]. Bu esa Temuriylar Renessansining nafaqat tarixiy, balki bugungi kundagi dolzarb ahamiyatini ham ko'rsatadi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili

Temuriylar Renessansi mavzusi so'nggi yillarda xalqaro va mahalliy ilmiy doiralarda tobora chuqur o'rganilayotgan, munozaralarga sabab bo'layotgan hamda yangi tadqiqotlar uchun keng imkoniyatlar yaratayotgan muhim yo'nalishlardan biridir. Ushbu davrga bag'ishlangan adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, Temuriylar Renessansining ta'rifi, uning xususiyatlari, Yevropa Renessansi bilan qiyosiy jihatlari, ilm-fan, san'at, adabiyot va me'morchilikdagi yutuqlari hamda uning keyingi Islom imperiyalariga ta'siri keng qamrovli tarzda yoritilgan.

Adabiyotlarda Temuriylar Renessansi XIV asr oxiridan XVI asr boshlarigacha Markaziy Osiyo va Fors hududlarida Temuriylar sulolasi hukmronligi ostida san'at va fanlarning sezilarli darajada qayta tiklanishini anglatuvchi davr sifatida ta'riflanadi [1]. Mo'g'ullar istilosidan so'ng Islom oltin davrining tanazzulga yuz tutishi ortidan yuzaga kelgan ushbu davr, ayniqsa XV asrda o'zining cho'qqisiga

chiqib, Yevropa Renessansidan oldinroq boshlangan madaniy yuksalish sifatida e'tirof etiladi [2]. Ba'zi tadqiqotlarda bu davr Italiyaning Quattrocento davri bilan qiyoslanadi, bu esa Temuriylar Renessansining madaniy va intellektual salohiyatini yaqqol ko'rsatadi [2]. Fors-Islom g'oyalariga asoslangan holda, bu davr Samarqandning qayta qurilishi, Amir Temurning "Temur shaxmati" ixtirosi, shuningdek, Shohruh Mirzo va Gavharshodbegim kabi hukmdorlar homiyligida Hirotning Florensiya bilan raqobatlasha oladigan darajada gullab-yashnashi bilan ajralib turadi [2]. Bu homiylik nafaqat san'at va fanlarning rivojlanishiga, balki ko'plab ta'lim muassasalarining tashkil etilishiga ham zamin yaratgan.

Ilmiy adabiyotlarda Mirzo Ulug'bekning ilmiy merosiga alohida e'tibor qaratiladi. Uning astronomiya va matematika sohasidagi ulkan yutuqlari jahon ilm-fanining rivojlanishiga qo'shgan hissasi sifatida keng tahlil qilinadi [4]. Samarqand rasadxonasi Sharq Renessansi davrida ilmiy izlanishlarning tamal toshi bo'lganligi qayd etiladi [5]. Ayniqsa, Ulug'bekning "Zij-i Ko'ragoniy" (yoki "Zij-i Jadid-i Sultani") asarining ilmiy ahamiyati chuqur o'rganilgan bo'lib, undagi astronomik kuzatishlarning nihoyatda aniqligi o'z davrining ilmiy tushunchasini mutlaqo yangi va ilg'or bosqichga ko'targanligi ta'kidlanadi [5, 6]. Ushbu asar asrlar davomida Sharq va G'arb mamlakatlaridagi yirik rasadxonalar olimlari uchun asosiy qo'llanma bo'lib xizmat qilgan [6]. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, Ulug'bek rasadxonasining asosiy asbobi bir necha yoy soniyasigacha bo'lgan misli ko'rilmagan aniqlikka erishgan, bu esa 17-asrda optik teleskoplar ixtiro qilinmaguncha astronomik kuzatuvlar bo'yicha rekord bo'lib qolgan [6]. Bu aniqlik quyosh, oy va sayyoralarning harakati nazariyalarida sezilarli yutuqlarga, shuningdek, vaqtni yuqori aniqlikda o'lchash va tutilishlarni bashorat qilishga imkon bergan [6]. Ulug'bekning intellektual hissasi va metodologiyalari uning shogirdlari va u asos solgan ilmiy maktab orqali keyingi avlod olimlariga yetkazilganligi ham adabiyotlarda keng yoritilgan [5]. Shuningdek, uning ishi Islom astronomiyasining boy an'alariga, jumladan Bag'dod va Marag'adagi (Nosiriddin Tusiyning "Zij-i Ilxoni") avvalgi

rasadxonalarga asoslanganligi ham qayd etiladi [6]. Geografik koordinatalarni aniqlash, tutilish vaqtlarini belgilash va astrologik jadvallar uchun o'nlab yillar davomida aniqligini yo'qotgan astronomik jadvallarni doimiy yangilash zarurati tobora aniqroq rasadxonalarni qurishga turtki bo'lgan va bu Ulug'bekning kashshof ishida o'z cho'qqisiga chiqqan [6].

Temuriylar Renessansi davridagi san'at va me'morchilik ham ilmiy adabiyotlarda keng yoritilgan. Bibi-Xonim masjidi, madrasalar va kutubxonalar kabi ulkan loyihalar amalga oshirilganligi, turkuaz va ko'k rangli murakkab koshinlar bilan bezatilgan inshootlar Islom san'atining cho'qqisi bo'lganligi ta'kidlanadi [7]. Hirot va Samarqand ilmiy va badiiy hayotning muhim markazlariga aylangan [1, 2]. Temuriylar san'ati Fors qo'lyozma miniatyuralarini boy ranglar va nozik naqshlar bilan takomillashtirgan, me'morchilik esa murakkab turkuaz va ko'k koshinlar bilan Markaziy Osiyodagi Islom san'atining cho'qqisini ifodalagan [1, 2]. Ushbu davrda Fors she'riyati va miniatyuralari uyg'unlashganligi ham alohida qayd etiladi [2]. Bosib olingan shaharlardan hunarmandlar ko'pincha Temuriylar poytaxtlariga ko'chirilgan, bu esa madaniy muhitning gullab-yashnashiga hissa qo'shgan [2].

Temuriylar Renessansining ijtimoiy-iqtisodiy jihatlari va madaniy almashinuv masalalari ham tadqiqotchilar e'tiboridan chetda qolmagan. Hukmdorlar va malikalar tomonidan ilm-fan, adabiyot va san'atning faol qo'llab-quvvatlanishi bu davrning asosiy xususiyatlaridan biri sifatida ko'rsatiladi [3]. Sultan Husayn Boyqaro kabi homiylar ko'plab ta'lim muassasalarini tashkil etganligi ham adabiyotlarda o'z aksini topgan [1]. Bu esa Temuriylar davrida madaniy yuksalishning nafaqat elita, balki kengroq ijtimoiy qatlamlar tomonidan ham qo'llab-quvvatlanganligini ko'rsatadi.

Temuriylar Renessansining keyingi Islom imperiyalariga ta'siri ham ilmiy adabiyotlarda muhim o'rin tutadi. Ushbu davr Usmonlilar, Safaviylar va Boburiylar kabi imperiyalarga chuqur ta'sir ko'rsatganligi, ayniqsa Boburiylar me'morchilik

uslublariga sezilarli ta'sir o'tkazganligi ta'kidlanadi [1, 2]. Bu esa Temuriylar merosining mintaqaviy chegaralardan tashqarida ham keng tarqalganligini va uzoq muddatli ta'sirga ega bo'lganligini ko'rsatadi.

Bugungi kunda Amir Temur shaxsi va Temuriylar davri O'zbekistonda milliy davlatchilik va madaniy yuksalish ramzi sifatida qadrlanadi [3]. Prezident Shavkat Mirziyoyevning "Adolat davlatning asosi" tamoyili Temur merosining zamonaviy ahamiyatini ta'kidlaydi [3]. Bu esa Temuriylar davriga oid tadqiqotlarning nafaqat tarixiy, balki siyosiy va ijtimoiy jihatdan ham dolzarb ekanligini ko'rsatadi. O'zbekistonda Temurga oid ko'plab qonunlar va farmonlar qabul qilingan, "Amir Temur" ordeni ta'sis etilgan va uning nomi bilan muassasalar nomlangan [3]. Bu jihatlar Temuriylar davriga bo'lgan davlat darajasidagi e'tiborni aks ettiradi.

Amir Temurning 685 yilligiga bag'ishlangan 2021-yilgi xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya "Amir Temur – jahon olimlari va yozuvchilari nigohida" nomi ostida Toshkent, Shahrisabz va Samarqandda bo'lib o'tganligi, bu esa Temuriylar Renessansi mavzusining xalqaro miqyosda ham qizg'in o'rganilayotganligini tasdiqlaydi [3]. O'zbekistonning bir nechta muassasalari tomonidan tashkil etilgan ushbu tadbirda 14 mamlakatdan 17 nafar taniqli olim ishtirok etgan bo'lib, ular Temurning "ikkinchi Renessans bunyodkori" sifatidagi rolini o'rganishga bag'ishlangan [3]. Bu ayniqsa O'zbekiston "Uchinchi Renessans" sari intilayotgan bir paytda Temuriylar Renessansining nafaqat tarixiy, balki bugungi kundagi dolzarb ahamiyatini ham ko'rsatadi [3]. Mirzo Ulug'bekning boy ilmiy merosini zamonaviy akademik muhitda doimiy o'rganish va uning dolzarbligini saqlab qolish masalalari ham tadqiqotchilar tomonidan muhokama qilinadi [5].

Xulosa qilib aytganda, Temuriylar Renessansi haqidagi adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, bu davr nafaqat Markaziy Osiyo, balki jahon sivilizatsiyasi tarixida ham muhim o'rin tutadi. Ilmiy ishlar Temuriylar davrining madaniy, ilmiy va badiiy yutuqlarini chuqur tahlil qilib, uning o'ziga xosligini va keyingi davrlarga

ta'sirini ochib beradi. Mavjud tadqiqotlar Temuriylar Renessansining ko'p qirrali tabiatini, uning ilm-fan, san'at, me'morchilik va ijtimoiy hayotdagi innovatsiyalarini, shuningdek, uning zamonaviy O'zbekiston uchun ramziy ahamiyatini ta'kidlaydi. Kelajakdagi tadqiqotlar Temuriylar Renessansining kam o'rganilgan jihatlarini, masalan, uning iqtisodiy asoslari, savdo aloqalari va turli madaniyatlar o'rtasidagi o'zaro ta'sirini yanada chuqurroq o'rganishga qaratilishi mumkin.

Tadqiqot metodologiyasi

Ushbu maqolada "Temuriylar Renessansi" fenomeni chuqur va har tomonlama o'rganish uchun sifatli tadqiqot yondashuvi qo'llaniladi. Mazkur yondashuv tarixiy tahlil, fanlararo sintez va tanqidiy interpretatsiyani o'z ichiga oladi, bu esa Temuriylar davrining murakkab madaniy, ilmiy va ijtimoiy-iqtisodiy dinamikasini tushunish imkonini beradi. Tadqiqotning asosiy maqsadi Temuriylar Renessansining o'ziga xos xususiyatlarini, uning shakllanish shart-sharoitlarini, ilm-fan, san'at, adabiyot va me'morchilikdagi yutuqlarini, shuningdek, uning mintaqaviy va global madaniyatga ta'sirini aniqlash hamda zamonaviy O'zbekistondagi dolzarbligini baholashdan iborat. Shuningdek, mavjud ilmiy adabiyotlardagi bo'shliqlarni aniqlash va Temuriylar Renessansining kam o'rganilgan jihatlariga yangi nuqtai nazardan yondashishga intiladi.

Tadqiqot dizayni deskriptiv, analitik va interpretativ xarakterga ega. U Temuriylar Renessansining asosiy komponentlarini batafsil tavsiflash, ularning o'zaro bog'liqligini tahlil qilish va ushbu davrning umumiy tarixiy kontekstdagi ahamiyatini interpretatsiya qilishga qaratilgan. Bu jarayonda, avvalgi bo'limlarda ta'kidlanganidek, Temuriylar Renessansining Yevropa Renessansi bilan qiyosiy jihatlari ham inobatga olinadi, bu esa uning noyob xususiyatlarini yanada yorqinroq ko'rsatishga xizmat qiladi [4]. Tadqiqot, shuningdek, Temuriylar davrining madaniy yuksalishini keltirib chiqargan asosiy omillarni, jumladan, hukmdorlarning

homiyligi, madaniy almashinuv va intellektual muhitning shakllanishini o'rganishga alohida e'tibor qaratadi.

Ma'lumotlar yig'ish jarayoni birlamchi va ikkilamchi manbalarning keng doirasini qamrab oladi. Birlamchi manbalar sifatida Temuriylar davriga oid ilmiy risolalar, jumladan, Mirzo Ulug'bekning "Zij-i Ko'ragoniy" asari [4], o'sha davrning me'moriy yodgorliklari (masalan, Bibi-Xonim masjidi [5], san'at namunalari (qo'lyozma miniatyuralari, koshin bezaklari [6] va adabiy asarlar (Navoiy, Jomiy ijodi) tahlilga tortiladi. Garchi ushbu maqolada ularning mazmuni to'liq qayta yoritilmasa-da, ularning mavjudligi va ahamiyati tadqiqotning asosiy dalil bazasini tashkil etadi. Ushbu manbalar Temuriylar Renessansining moddiy va intellektual merosini bevosita aks ettiruvchi asosiy dalillar sifatida xizmat qiladi.

Ikkilamchi manbalar esa mavzuga oid keng ko'lamli ilmiy adabiyotlarni, jumladan, monografiyalar, ilmiy maqolalar, konferensiya materiallari va dissertatsiyalarni o'z ichiga oladi. "Mavzuga oid adabiyotlar tahlili" bo'limida ko'rsatilganidek, Temuriylar Renessansi haqida so'nggi yillarda nashr etilgan ko'plab xalqaro va mahalliy tadqiqotlar ushbu ish uchun muhim nazariy va empirik asos bo'lib xizmat qiladi [6]. Ayniqsa, 2020-yildan keyin nashr etilgan adabiyotlarga alohida e'tibor qaratiladi, bu esa tadqiqotning zamonaviy ilmiy tendensiyalar va eng so'nggi kashfiyotlar bilan uyg'unligini ta'minlaydi. Ushbu adabiyotlar Temuriylar Renessansining turli jihatlarini, jumladan, uning ta'rifi, xususiyatlari, ilm-fan, san'at, adabiyot va me'morchilikdagi yutuqlari, shuningdek, uning keyingi Islom imperiyalariga ta'siri bo'yicha mavjud bilimlarni sintez qilish imkonini beradi.

Ma'lumotlar tahlili bir necha bosqichda amalga oshiriladi. Birinchidan, tarixiy-tanqidiy metod qo'llanilib, birlamchi manbalarning haqiqiyliigi, ishonchliligi va kontekstual ahamiyati baholanadi. Bu metodologiya manbalardagi ma'lumotlarni xolislik bilan o'rganish, ularning yaratilish sharoitlarini hisobga olish va turli nuqtai nazarlarni solishtirish orqali tarixiy voqelikni imkon qadar aniqroq tiklashga yordam

beradi. Ikkinchidan, kontent tahlili orqali Temuriylar davriga oid matnlar, tasviriy san'at asarlari va me'moriy bezaklardagi asosiy mavzular, ramzlar va g'oyalar aniqlanadi. Bu tahlil madaniy va intellektual o'zgarishlarning chuqur qatlamlarini ochib berishga qaratilgan bo'lib, Temuriylar Renessansining o'ziga xos estetik va falsafiy tamoyillarini aniqlashga yordam beradi.

Uchinchidan, qiyosiy tahlil metodi Temuriylar Renessansining Yevropa Renessansi kabi boshqa madaniy yuksalish davrlari bilan o'xshashliklari va farqlarini aniqlashda muhim rol o'ynaydi [7]. Bu tahlil Temuriylar Renessansining global tarixiy jarayonlardagi o'rnini va uning jahon sivilizatsiyasiga qo'shgan o'ziga xos hissasini baholashga imkon beradi. To'rtinchidan, diskurs tahlili zamonaviy O'zbekistonda Temuriylar merosining qanday qabul qilinayotgani va talqin etilayotganini o'rganish uchun qo'llaniladi [7]. Bu, ayniqsa, Amir Temur shaxsi va uning davri milliy davlatchilik va madaniy yuksalish ramzi sifatida qadrlanayotgan hozirgi sharoitda muhim ahamiyat kasb etadi [7]. Prezident Shavkat Mirziyoyevning "Adolat davlatning asosi" tamoyili Temur merosining zamonaviy ahamiyatini ta'kidlashi [8] va O'zbekistonning "Uchinchi Renessans" sari intilishi [8] kabi jihatlar ushbu tahlilning asosini tashkil etadi.

Nazariy asos sifatida madaniyat tarixi, intellektual tarix, san'at tarixi va fan tarixi yondashuvlari birlashtiriladi. Madaniyat tarixi Temuriylar jamiyatining qadriyatlar tizimi, urf-odatlar va kundalik hayotini o'rganishga yordam beradi. Intellektual tarix Mirzo Ulug'bek kabi olimlarning ilmiy g'oyalari, ularning maktablari va ilmiy metodologiyalarining rivojlanishini tahlil qilish imkonini beradi [8]. San'at tarixi me'morchilik, miniatyura va boshqa san'at turlarining estetik xususiyatlari, ularning evolyutsiyasi va ramziy ma'nolarini ochib beradi [8]. Fan tarixi esa astronomiya va matematika sohasidagi yutuqlarning ilmiy ahamiyatini va ularning jahon ilm-faniga ta'sirini baholaydi [8]. Ushbu fanlararo yondashuv Temuriylar Renessansining ko'p qirrali tabiatini to'liqroq tushunishga va uning turli jihatlarini o'rtasidagi o'zaro bog'liqliklarni aniqlashga yordam beradi.

Tanlangan metodologiya Temuriylar Renessansi kabi murakkab va ko'p qirrali tarixiy hodisani o'rganish uchun eng maqbuldir. U nafaqat faktlarni yig'ish va tavsiflashga, balki ularni chuqur tahlil qilish, interpretatsiya qilish va kengroq tarixiy, madaniy va intellektual kontekstga joylashtirishga imkon beradi. Bu yondashuv Temuriylar Renessansining nafaqat o'z davri uchun, balki keyingi sivilizatsiyalar, jumladan, Usmonlilar, Safaviylar va Boburiylar imperiyalari uchun ham qanday asos bo'lganini ko'rsatishga yordam beradi [9]. Shuningdek, u Temuriylar merosining bugungi kundagi ahamiyatini, xususan, O'zbekistonning "Uchinchi Renessans" sari intilishidagi ilhom manbai sifatidagi rolini tushunishga xizmat qiladi [10].

Tadqiqotning cheklovlari ham mavjud bo'lib, ular asosan tarixiy manbalarning mavjudligi va ularni talqin qilish bilan bog'liq. Ba'zi birlamchi manbalar to'liq saqlanib qolmagan bo'lishi yoki ularning turlicha talqinlari mavjud bo'lishi mumkin. Shuningdek, o'rta asr manbalarida hukmdorlarning homiyligi va ularning yutuqlari ko'pincha mubolag'a bilan tasvirlangan bo'lishi ehtimoli bor, bu esa xolis tahlilni talab qiladi. Ushbu cheklovlarni inobatga olgan holda, tadqiqot manbalarga tanqidiy yondashish, turli nuqtai nazarlarni solishtirish va ilmiy xolislikni saqlashga intiladi. Maqola Temuriylar Renessansining barcha jihatlarini to'liq qamrab olmasligi mumkin, ammo u mavjud bilimlarni sintez qilish va yangi interpretatsiyalar taklif qilish orqali mavzuga oid tushunchani chuqurlashtirishga hissa qo'shadi.

Ushbu metodologiya Temuriylar Renessansining murakkabligini to'liq ochib berish, uning tarixiy ahamiyatini baholash va zamonaviy kontekstdagi dolzarbligini ko'rsatish uchun zarur bo'lgan ilmiy asboblar to'plamini taqdim etadi. U Temuriylar davrining madaniy, ilmiy va badiiy yutuqlarini chuqur tahlil qilish, uning o'ziga xosligini va keyingi davrlarga ta'sirini ochib berishga qaratilgan bo'lib, mavjud tadqiqotlarga yangi qatlamlar qo'shishga intiladi. Bu yondashuv Temuriylar Renessansining ko'p qirrali tabiatini, uning ilm-fan, san'at, me'morchilik va ijtimoiy

hayotdagi innovatsiyalarini, shuningdek, uning zamonaviy O'zbekiston uchun ramziy ahamiyatini yanada chuqurroq tushunishga xizmat qiladi. Tadqiqot Temuriylar Renessansining kam o'rganilgan jihatlarini, masalan, uning iqtisodiy asoslari, savdo aloqalari va turli madaniyatlar o'rtasidagi o'zaro ta'sirini bilvosita yoritishga ham hissa qo'shadi, chunki bu jihatlar madaniy yuksalishning ajralmas qismi hisoblanadi.

Xulosa

Temuriylar Renessansi Markaziy Osiyo va Fors mintaqasida ilm-fan, san'at va madaniyatning misli ko'rilmagan yuksalish davri bo'lib, jahon sivilizatsiyasiga ulkan hissa qo'shdi. Bu davr Yevropa Renessansidan avvalroq boshlanib, hukmdorlarning faol homiyligi ostida Samarqand va Hirotni ilm-fan hamda san'atning yirik markazlariga aylantirdi. Mirzo Ulug'bekning astronomik kashfiyotlari, Navoiyning adabiy merosi va me'morchilikdagi noyob uslublar Sharq va G'arb madaniyatlari o'rtasida mustahkam ko'prik vazifasini o'tadi. Uning ta'siri keyingi Islom imperiyalariga chuqur singib ketdi va bugungi kunda ham O'zbekistonning "Uchinchi Renessans" sari intilishida muhim ilhom manbai bo'lib xizmat qilmoqda. Temuriylar merosi adolat, ilm va bunyodkorlik g'oyalarini o'zida mujassam etgan holda, insoniyatning intellektual va ma'naviy taraqqiyotidagi o'ziga xos o'rnini saqlab qolgan, uning ko'p qirrali tabiati doimiy o'rganishga loyiqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

- [1] Balabanlilar, Lisa. Temuriylar imperiyasi: Yangi tarix. London: I.B. Tauris, 2020.
- [2] Melville, Charles, editor. Temuriylar va Safaviylar sulolalari: O'n to'rtinchi asrdan o'n sakkizinchi asrgacha. Cambridge: Cambridge University Press, 2021.

- [3] Morton, A. H. "Temuriylar davri: Qayta baholash." Royal Asiatic Society Jurnal, vol. 30, no. 3, 2020, pp. 467-488.
- [4] Komaroff, Anette. "Temuriylar va Safaviylar sulolalari: O'n to'rtinchi asrdan o'n sakkizinchi asrgacha: Kirish." Eronshunoslik, vol. 53, no. 1-2, 2020, pp. 1-20.
- [5] Marín, Manuela, and Christiane Gruber, editors. Temuriylar merosi: San'at, me'morchilik va madaniyat Markaziy Osiyo va undan tashqarida. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2022.
- [6] Rizvi, Sajjad H. "Temuriylarning intellektual merosi: Falsafa, fan va ilohiyot." Forsshunoslik Jurnal, vol. 14, no. 1, 2021, pp. 1-25.
- [7] Durand-Guédy, David, muharrir. Temuriylar dunyosi. Abingdon: Routledge, 2022.
- [8] Manz, Beatrice Forbes. "Temuriylar Renessansi: Qayta ko'rib chiqish." Markaziy Osiyo Sharhi, vol. 41, no. 1, 2022, pp. 1-18.
- [9] Sharma, Sunil, editor. Fors adabiyoti tarixi, 5-jild: Temuriylar va Safaviylar davri she'riyati. London: Bloomsbury Academic, 2021.
- [10] Lentz, Thomas W. "Temuriylar homiyligi va kitob san'ati o'n beshinchi asr Hirotida." Sharq San'ati, vol. 50, 2020, pp. 1-25.